

**ІМПЛІЦИТНО-АСОЦІАТИВНЕ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ INSULARITY
В ЛЕКСИЧНІЙ СЕМАНТИЦІ**

У статті зроблено спробу визначити втілення базових семантичних ознак концепту *INSULARITY* в синонімах та асоціатах, а також у лексичній семантиці фразеологізмів та паремій.

Ключові слова: *концепт, семантична ознака (зв'язана, спеціалізована, пряма, асоційована).*

The article focuses on the realization of the basic semantic features of the concept INSULARITY in synonyms and associates and also in lexical semantics of phraseological units and proverbs.

Key words: *lexical concept, semantic feature (bound, specialized, direct, associated).*

Основною метою статті є встановлення поняттєвого підґрунтя для вивчення мовного менталітету шляхом визначення наявності базових семантичних ознак *insularity* в семантиці лексем, які входять до польової структури концепту *INSULARITY*. Актуальністю даної розвідки є розгляд імпліцитно-асоціативного вираження концепту в мовних характеристиках лексем, що є невід'ємним для сучасних лінгвістичних студій, фокусом дослідження яких є інтеракція ментальних та мовних парадигм. Мета передбачає вирішення таких завдань: встановлення узагальненого списку понять, асоційованих із *insularity*, розгляд втілення семантичних ознак за ступенем їх наявності в синонімах, асоціатах, фразеологізмах та пареміях.

На базі аналізу 15 лексикографічних джерел було виявлено 6 значень лексеми *insular*, 3 схожих значення *insularity*, 1 дефініція *insularly* та 4 визначення *insulate*. Згідно даних семантичних ознак складемо узагальнений список понять, які асоціюються з *insularity*: 1) вузькість в поглядах, 2) самотність, 3) ізольованість.

Розглядаючи синонімічний ряд концепту, який налічує 64 лексеми, знаходимо відображення понять, які репрезентують семантичні ознаки *insularity* в значеннях синонімів [див. табл. 1].

Таблиця 1.

Вираження ознак *insularity* в синонімах

Зв'язані ознаки	синоніми
Narrow-mindedness (помилкове судження, вузькість в поглядах, гіпокритичність)	narrow-minded, circumscribed, illiberal, provincial, narrow, prejudiced, limited, small-minded, bigoted, blinkered, biased, bigot, borne, sectarian, petty, Lilliputian, little, picayune, small, small-town, parish-pump, parochial, regional, local, limited, contracted, obscure, intolerant, clannish
Solitariness (самотність, замкнутість)	closed, secluded, solitary, lonely, lonesome, alone, sole, private, aloof, inward-looking, standoffish
Isolation (відокремленість, ізольованість)	distinct, alien, alienated, sequestered, disjunctive, enisled, discrete, apart, back, out-of-the-way, confined, cut off, separate, outlying, asunder, bipartite, restricted, self-sufficient, remote, withdrawn, detached, isolated, removed, island

У семантиці лексем ознака *insularity* може виражатись окремо, що втілюється в її спеціалізованому вираженні, або в пов'язаному із іншими близькими за значенням ознаками. Спеціалізоване вираження ознаки інтерпретується як визначення самої ознаки в дефініції відповідного словозначення (наприклад, в лексемах *insular*, *insularity*, *insularly*,

insulate). В синонімах та асоціатах ознака *insularity* виступає у зв'язаному вигляді, що передбачає її компонентне вираження із різним ступенем наявності даної ознаки [1, с. 207-209]

Аналіз відібраних синонімів свідчить про переважання зв'язаної ознаки в компонентному вираженні. Наприклад, лексема *petty* детермінується як "having or showing narrow ideas" [5] та включає компонент "вузькість в поглядах". Деякі слова можна дистрибувати за двома семантичними ознаками. Наприклад, лексема *closed* вміщує 2 компонента: 1) "відокремленість" – "not public, restricted, exclusive"; 2) "вузькість в поглядах" – "not open to new ideas or arguments" [5]. Синонім *limited* теж включає 2 компонента: 1) "вузькість в поглядах" – "characterized by an inability to think imaginatively or independently; lacking originality or scope, narrow"; 2) "відокремленість" – "confined within limits; restricted or circumscribed" [5].

За ступенем вираження зв'язана ознака може бути як прямою, тобто мати в словникових дефініціях компоненти зі значенням "narrow, limited", "isolated, detached" в якості основних, так і асоційованою – мати в тлумаченнях елементи, які асоціюються з *insularity* [1, с. 207-209]. Семантика синонімів поняття *insular* представлена прямими зв'язаними ознаками.

Таким чином, ознаки *insularity* деталізуються в значеннях синонімів в 3 компонентах: narrow-mindedness, solitariness, isolation.

Асоціативно-вербальна сітка (далі АВС) мови виявляється шляхом багатоетапного та масового асоціативного експерименту з носіями мови. В даній сітці слово втілюється в різноманітності значень, синтаксичних та семантичних зв'язках з іншими словами, входячи у відповідні асоціативні поля. АВС включає асоціативні поля, які характеризуються різним об'ємом. Ю.М. Караулов вважає найточнішим наближенням до АВС асоціативний тезаурус, який будується за результатами масового анкетування [2, с. 13; 15]. Лексеми в тезаурусі групуються за асоціацією із головним словом та за семантичним зв'язком [9, р. 113].

АВС, будучи зафіксованою в асоціативному тезаурусі являє собою "лише унікальну ментальну картину одного зі своїх незчисленних станів, зміна яких відбувається безперервно в процесі мовленнєвої діяльності, але зміни настільки незначні, що вони не зрушують загальну, збалансовану організацію" [2, с. 36].

Асоціативне поле концепту INSULARITY включає такі лексико-семантичні поля як ISLAND, UNITY, IRRELATION, REGION, IMPIETY, MISJUDGMENT, DISJUNCTION, CONVENTIONALITY. Лексико-семантичні поля асоціатів розподіляються відповідно до трьох семантичних ознак *insularity*, конкретизованих у таблиці 2:

Таблиця 2.

Вираження ознак *insularity* в асоціатах

Зв'язані ознаки	Лексико-семантичні поля асоціатів
Narrow-mindedness (помилкове судження, вузькість в поглядах, гіпокритичність)	impiety, misjudgment, conventionality
Solitariness (самотність, замкнутість)	unity
Isolation (відокремленість, ізольованість)	island, irrelation, region, disjunction

Ознаки *insularity* виражаються зв'язано, наприклад, компонент значення "відокремленість" можна прослідкувати в асоційованому вигляді в асоціата *unrelated*, який

детермінується як "not connected or associated", а також в прямому, наприклад, в асоціата *single*, який має значення "solitary or sole, lone".

Таким чином, асоціатам концепту INSULARITY притаманне вираження 3 зв'язаних ознак *insularity* в прямому, або асоційованому вигляді.

У фразеологічній семантиці відображаються такі ж ознаки, які було прослідковано в семантиці лексем. Масив ФО висвітлює як негативні оцінні характеристики, так і позитивні. Наприклад, негативна оцінка представлена наступними ФО:

1. *ігнорувати когось*: *cut somebody dead* (to ignore someone deliberately when you meet them) [6, p. 59], *turn a blind eye to someone or something* (to ignore something and pretend you do not see it) [7, p. 195], *left out in the cold* (ignored, neglected) [8, p. 59];
2. *приховувати щось*: *behind closed doors* (done in a secretive or furtive way; hidden from public view) [8, p. 56]; *a hidden agenda* (a person's real but concealed aims and intentions) [8, p. 143]; *hide your light under a bushel* (keep quiet about your talents or accomplishments) [8, p.143], *keep something under wraps* (to keep something concealed) [7, p. 100], *sweep/brush something under the carpet* (to try to hide something unpleasant from the attention of others) [7, p. 187], *keep something dark* (keep something secret from other people) [8, p. 72], *a skeleton in the cupboard* (a discreditable or embarrassing fact that someone wishes to keep secret) [8, p. 265], *dark horse* (someone whose plans, or feelings are little known to others) [7, p. 29];
3. *втручатись в чужі справи*: *poach on someone's territory* (encroach on someone else's rights) [8, p. 223], *poke/stick your nose into something* (to show too much interest in a situation that doesn't involve you) [3, p. 274], *close (or near) to home* (of a remark or topic of discussion relevant to the point that you feel uncomfortable or embarrassed) [8, p.146], *open secret* (something which is supposed to be secret, but which is known to a great many people) [7, p. 137];
4. *не розуміти, не усвідомлювати щось*: *a closed book* (a thing of which you have no knowledge or understanding) [8, p. 56], *close (or shut) your eyes* (to refuse to notice or acknowledge something unwelcome or unpleasant) [8, p. 97], *close your mind to* (refuse to consider or acknowledge) [8, p. 189], *unknown country* (an unfamiliar topic) [8, p. 63], *beyond one's ken* (outside the extent of one's knowledge or understanding) [7, p. 8], *in the dark* (uninformed about someone or something; ignorant about someone or something) [7, p. 90], *miss the point* (to fail to understand the point) [7 p. 120];
5. *критикувати когось*: *cut someone down to size* (deflate someone's exaggerated sense of self-worth) [8, p. 106], *sail under false colours* (to be hypocritical, dishonest) [4, p. 61], *damn someone or something with faint praise* (to criticize someone or something indirectly by not praising enthusiastically) [7, p. 24], *cut somebody to the quick* (to upset someone by criticizing them) [3, p. 315];
6. *поводитись високомірно та егоїстично*: *separate the sheep from the goats* (divide people or things into superior and inferior groups) [8, p. 258], *streets ahead* (greatly superior) [8, p. 280], *take care of* (or look after) *number one* (be selfishly absorbed in protecting your own person and interests) [8, p. 204], *turn your nose up* (to not accept something because you do not think it is good enough for you) [3, p.274], *with your nose in the air* (behaving as if you think you are better than other people) [3, p. 274], *above one's station* (higher than one's social class) [7, p. 1];
7. *ображати*: *cut the ground from under someone's feet* (do something which leaves someone without a reason or justification for their actions or opinions) [8, p. 131];
8. *поспішати з висновком, скласти неправильну думку*: *jump (or leap) to conclusions* (make a hasty judgement or decision before learning or considering all the facts) [8, p. 60];
9. *нав'язувати поради*: *a Dutch uncle* (a kindly but authoritative figure, the person described is not a genuine blood relation) [8, p. 89];
10. *наполягати на власній думці*: *stubborn as a mule* (extremely stubborn) [8, p. 281];

11. *бути відокремленим від інших, бути самотнім: plough a lonely (or your own) furrow* (follow a course of action in which you are isolated or in which you can act independently) [8, p. 223], *every man for himself* (a situation in which people do not help each other) [6, p. 160], *a lone wolf* (somebody who prefers to spend time alone) [6, p. 55], *go it alone* (to do something by yourself) [3, p. 8], *a lone voice in wilderness* (the only person expressing a particular opinion) [3, p. 411], *paddle one's own canoe* (to do something by oneself; to be alone) [7, p. 142].

Позитивні оцінні характеристики втілюються в таких ФО:

1. *свобода, незалежність: free and easy* (informal and relaxed) [8, p. 240], *free rein* (complete freedom of action or expression) [8, p. 240], *a free agent* (someone whose actions are not limited or controlled by anyone else) [3, p. 147], *a free spirit* (someone who does what they want and does not feel limited) [3, p. 147], *as free as a bird* (completely free) [3, p. 147], *feel free* (to tell someone that they are allowed to do something) [3, p. 147], *at liberty* (free; unrestrained) [7, p. 6];
1. *збереження спокою, приватності власного життя: do anything for a quiet life* (make any concession to avoid being disturbed) [8, p. 172]; *never darken someone's door (or doorstep)* (keep away from someone's home permanently) [8, p. 72];
2. *стримування емоцій: keep a stiff upper lip* (to be cool and unmoved by unsettling events) [7, p. 97], *a cool customer* (someone who stays calm and does not show their emotions) [3, p. 80], *be as cool as a cucumber* (to be very calm and self-possessed) [8, p. 62];
3. *невтручання в особисте життя: keep your nose out of something* (to not become involved in other people's relationships) [3, p. 273], *of your own accord* (voluntarily or without outside intervention) [8, p. 3], *go to hell and go to the devil* (to go away and stop bothering someone) [7, p. 74], *mind your own business* (refuse to involve you in something that doesn't concern you) [6, p. 38];
4. *відповідати нормам, стандартам: cut it* (meet the required standard) [8, p. 106].

Значенням ФО, які виражають ознаки *insularity*, властива можливість набувати забарвлення контекстуально. Позитивна, або негативна конотація характерна ФО із такими складниками:

1. конотацію можна конкретизувати за рахунок етимології лексеми. Наприклад, деяким ФО характерне значення негативного відношення до голландців, що обумовлюється національним протистоянням голландців та англічан в 17 ст.. Екстенсивний розвиток торгівельної імперії Голландії та контролювання транспортної промисловості погіршували розвиток економіки Англії. Емотивне навантаження сильної антипатії зберігається в наступних ФО: *Dutch treat* (an outing where guests are to pay for their share and which is not a proper treat at all) [4, p. 78], *Dutch bargain* (a one-sided bargain) [4, p. 76], *in a Dutch auction* (everything is done the wrong way round) [4, p. 78], *double Dutch* (language that is difficult or impossible to understand) [7, p. 33], *Dutch courage* (courage found by consumption of alcohol) [4, p. 75], *Dutch feast* (when the host gets drunk before the guests) [4, p. 76], *a Dutch concert* (a drunken uproar) [4, p. 76];

Негативний лінгвістичний спадок багатостолітнього протистояння між французами та англічанами є значно меншим за столітній спадок ворогування із голландцями. Стіякі словосполучення імплікують етично-моральне засудження та заздрість: *to take French leave* (to go absent without leave or permission, it is a direct reflection on the lack of bravery of French soldiers) [4, p. 76], *Pardon my French* (used after offensive language) [4, p. 76], *a French kiss* (records French reputation for sexual prowess) [4, p. 77]. Загалом, конотацію негативного відношення можна прослідкувати в таких ФО: *It's all Greek to me*, *double Dutch* (unintelligible speech) [4, p. 77], *to talk to someone like a Dutch uncle* (to reprimand) [4, p. 77] і т.д.

2. аксіологічне значення проявляється через емоційні асоціації:

а) в назвах тварин: *a Dutch nightingale* (a frog) [4, p. 77], *stubborn as a mule* [8, p. 281], *quiet as a mouse (or lamb)* [8, p.234], *have a hide like a rhinoceros* [Pocket 122]; б) в ситуаціях: *not see further than the end of one's nose* [7, p.128], *sweep something under the carpet* [7, p. 187], *hide one's light under a bushel* [7, p. 78];

5. оцінне значення виявляється в позитивно/негативно забарвлених лексемах: *go to hell and go to the devil* (to go away and stop bothering someone [7, p.74], *cover/ hide a multitude of sins* (to be used to hide the faults in a person) [6, p.171].

Таким чином, лексична семантика фразеологізмів відображає поняттєві ознаки найменувань концепту INSULARITY. Фразеологізми набувають негативної, або позитивної конотації в залежності від елементів конституючих ФО.

Методом суцільної вибірки із фразеологічних словників було відібрано 7 паремій із асоційованими ознаками *insularity*. Низька частотність унеможливує дослідження відображення 3 ознак *insularity*. В нашому корпусі прикладів представлені паремії із семантичним компонентом "відокремленість, замкнутість" в тлумаченні, а також із асоціатами у своєму складі: *It's a free country!* (said when asserting that a course of action is illegal or forbidden, often in justification of it) [8, p. 240]; *The sky is the limit!* (there is practically no limit) [8, p. 265]. В деяких пареміях відображається ознака "невтручання в особисте життя": *live and let live* (you should tolerate the opinions and behavior of others so that they will similarly tolerate your own) [8, p. 175], *mind your own business* (refuse to involve you in something that doesn't concern you) [6, p.38], *hands off!* (used to warn someone against interfering with something) [8, p. 134]. Семантичний компонент "наполягання на власній думці" можна прослідкувати в паремії *you can't teach an old dog new tricks* (you cannot make people change their ways) [8, p. 83]. Ознака "секретність, приховування чогось" втілюється в прислів'ї *let sleeping dogs lie* (avoid interfering in a situation that is currently causing no problems, but may well do so) [8, p. 172].

Отже, лексична семантика синонімів, асоціатів, фразеологізмів та паремій наповнена базовими семантичними ознаками поняття *insularity*. У перспективі подальшого дослідження є вивчення зв'язку концепту INSULARITY з іншими концептами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В.И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М.: Ин-т языкознания РАН, 1992. – 330 с.
2. Караулов Ю.Н. Активная грамматика и ассоциативно-вербальная сеть / Ю.Н. Караулов. – М.: ИРЯ РАН, 1999. – 180 с.
3. Cambridge international dictionary of idioms. – Cambridge: Cambridge university press, 2002. – 504 p.
4. Dictionary of idioms and their origins / [ed. by Linda and Roger Flavell]. – London: Cox & Wyman Ltd, 1994. – 216 p.
5. Dictionary.com [Electronic resource]. – mode of access: [http:// dictionary.reference.com](http://dictionary.reference.com).
6. Longman Pocket Idioms Dictionary. – Edinburg: Pearson Education Limited, 2001. – 297 p.
7. NTC's Super Mini English Idioms Dictionary [ed. by Richard A. Spears, Ph.D. Betty Kirkpatrick]. – The USA: NTC Publishing Group, 2000. – 289 p.
8. Oxford dictionary of idioms [ed. by Judith Siefring]. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 340 p.
9. Automatic identification of cohesion in texts: exploiting the lexical organization of Roget's thesaurus [Electronic resource]. – mode of access: <http://aclweb.org/anthology>.